

Život
plný zázrakov

Otto
Berger

Život
plný zázrakov

Spomienky

Dobrá kniha Trnava
2022

© Otto Berger, 2022

ISBN 978-80-8191-364-8

Zázrak

V našich časoch akoby už slovo zázrak nemalo zmysel. Ako keby už človeku nič nehovorilo. Slovenčina aj čeština majú ako synonymum pre zázrak slovo div. Áno. Zázrak je neobyčajný udivujúci čin alebo nejaká skutočnosť, ktorá vedie uvažujúceho človeka k zamysleniu – ako a prečo sa tento zázrak stal. Keby rodičia ťažko chorého, nepohyblivého dieťaťa našli ráno svoje dieťa zdravé, žasli by nad tým a začali by premýšľať, ako je to možné, ako sa to mohlo stať.

Môžem konštatovať, že počas viac ako ôsmich desaťročí svojho doterajšieho života som sa stretol s množstvom udalostí, ktoré sa dajú smelo nazvať zázrakmi. Rád sa o ne podelím s čitateľom. Možno ho aj privediem k zisteniu, že aj v jeho živote sa udialo množstvo vecí, ktoré sú zvláštne, nezvyčajné, priam zázračné. Možno sa zamyslí, prečo sa udiali tak, ako sa udiali, čo ich vyvolalo, aký vplyv mali na jeho život, konanie a tým aj na zmysel a cieľ celého života. Ja som sa takto zamýšľal a stálo to za to.

Mnohým ľuďom stačí vedieť, kde a kedy dostať kúpiť čerstvý chlebič. Pre ich materiálny život to

postačuje. Zamysleli sa však nad tým, že na planéte Zem žije približne osem miliárd ľudí, takže toho chlebíka a jedla vôbec spotrebujú na raňajky, obed a večeru denne naozaj veľa? Odborníci vypočítali, že by sa z množstva jedla spotrebovaného za jeden deň dala postaviť vysoká hora. Áno. To všetko je zrejmé. Ako je však možné, že naša planéta dokáže poskytnúť takéto množstvá potravín? Nie je to zázrak? Ako to celé vzniklo a kto to takto múdro vymyslel a kto to riadi? Táto úvaha nemá záujem priviesť čitateľa k otázkam o zásobovaní obyvateľov potravinami a ich o ich spotrebe, ale chce ho priviesť k podstatnejším úvahám. O zmysle nášho života, jeho vzniku a konci, o tom, ako ho spravodlivo a čestne prežiť.

Zázraky by som rozdelil do dvoch skupín. Prvú skupinu tvoria tie zázraky, ktoré súvisia so vzťahom človeka k Bohu a ktoré sú s Bohom priamo spojené. Druhú skupinu tvoria tie udalosti, ktoré síce sú svojou podstatou zázračné, ale tým, že sa opakujú znova a znova, sa už stali takmer bežnou súčasťou nášho života.

Všetci ľudia na svete sú veriaci. Neveriacich niet. Jedni veria, že Boh existuje, a druhí veria, že Boh neexistuje. O argumentoch a úvahách oboch skupín je množstvo názorov, poznatkov, kníh či rôznych teórií. Každý človek má možnosť sám sa rozhodnúť a spraviť svoju vlastnú voľbu.

Moje detstvo

Svoje detstvo, ktoré je úzko späté s mojou rodinou, tiež považujem za zázrak. Už samotné narodenie človeka je zázrak. Mnoho manželských párov by chcelo mať dieťa, ale z rôznych príčin im to nevychádza. Ešte horšie však je, keď sa dieťa ani len nenarodí, lebo ho jeho vlastná matka nechce a dá ho ešte pred pôrodom vo svojom tele zabiť.

Ja žijem. Som šťastný a vďačím Bohu aj rodičom za tento zázrak, ktorý sa v mnohých prípadoch považuje za bežnú vec. Mnoho ľudí berie narodenie ako niečo bežné, normálne, tak ako to je napríklad u mladých zajačikov, ktoré sa tiež narodia. Treba si však uvedomiť, že my sa nerodíme len telom, ale odlišujeme sa od ostatných živočíchov svojou dušou. A tá je nesmrteľná. Preto je každé narodenie zázrakom. Je dôležité, do akej rodiny sa človek narodí. Ja som mal šťastie. Moji starí rodičia i moji rodičia boli čestní, statoční a veľmi seriózni ľudia, ktorí vytvárali mne a neskôr i môjmu mladšiemu bratovi Petrovi a najmladšej sestre Želmíre ideálne podmienky na duchovný a tiež materiálny rozvoj.

Môj starý otec, ktorého sme volali apuško, prežili prakticky celý život hendikepovaný, pretože ešte

v čase prvej svetovej vojny pri bojoch na rieke Piava v dnešnom Taliansku dopadol do zákopu, v ktorom sa náš apuško nachádzali, granát a zranil im nohu. Po tomto zranení už nadosmrti pokrívkávali a museli sa pri chôdzi podopierať paličkou. Boli to však muž so silným charakterom, ktorý nedbal za pravdu obetovať čokoľvek.

Spomínam si na jednu udalosť, o ktorej mi porozprávali. Počas bojov v prvej svetovej vojne zabezpečovala stravu pre vojakov na bojisku poľná kuchyňa. Keď priviezli jedlo, vojaci sa zoradili do zástupu, každý dostal svoju porciu a tým bol obed alebo večera vybavená. Medzi spolubojovníkmi však mali jedného namyslenca, ktorý sa domnieval, že on v rade stáť nemusí a ani nebude. Vždy išiel dopredu ako veľký „hrdina“ a všetkých predbehol. Nášho apuška to raz nahnevalo a tým ešusom, ktorý mali nachystaný na jedlo, ho udreli po hlave. No, samozrejme že bol z toho „cirkus“ a náš apuško boli veľmi kruto potrestaný – zavesili ho za nohy na strom dolu hlavou a nechali ho tam dosť dlho visieť. Keď apuška zvesili a vrátili sa k normálnemu bežnému vojenskému životu, povedali: „Ale ak ten, čo nás stále predbiehal, pôjde ešte raz dopredu, tak ja ho znovu udriem!“ To svedčí o jeho pevnom charaktere. Poriadok musí byť, ľudia sa musia správať čestne, ohľaduplne a zodpovedne, nepovyšovať sa a byť vo vzťahu k ostatným slušní. Hoci, ani ten náš apuško to teda nemuseli

až takto radikálne riešiť, ale – chceli, aby bol poriadok.

Naša stará mama, ktorú sme volali starenka, boli veľmi mierumilovná osoba, ktorú som nikdy nepočul hádať sa s niekým, ktorá vedela ustúpiť aj v najťažších chvíľach, ak to bolo potrebné, vedela odpustiť a pomáhať. Spolu so svojím manželom, teda s naším apuškom, tvorili vynikajúci pár. Za celý čas, čo som ich poznal, som u nich nepočul krik, nijaké vzájomné hašterenie, žiadne hnevy, problémy. Vždy sa obaja usilovali nájsť východisko z každej, aj z nepríjemnej situácie. Vedno vychovali tri deti – moju mamu a jej dvoch bratov Janka a Antona. Myslím, že aj z týchto vyrástli čestní a dobrí ľudia. Syn Janko je uznávanou slovenskou osobnosťou. Hoci už zomrel, isto je väčšine ľudí známy. Bol to kardinál Ján Chryzostom Korec. Bol to teda môj strýčko, ktorého som mal veľmi rád a ktorého ešte v ďalších kapitolách spomeniem.

Bývali sme v stredne veľkej obci, ktorá sa volá Bošany. Bola to bežná obec, jej obyvatelia sa venovali zväčša poľnohospodárstvu, až kým neprišiel do Bošian vtedy začínajúci veľkopodnikateľ Tomáš Baťa. Zriadil malú fabriku aj v Bošanoch. Spracovávala sa v nej koža, ktorú dovážali najmä z Argentíny, a z nej sa vyrábali kvalitné materiály na výrobu topánok. Topánky sa šili v neďalekých Baťovanoch, teraz Partizánskom, alebo aj v českom Zlíne. No pre ľudí, ktorí sa dostali pracovať k Baťovi,

to bol naozaj zázrak, že získali také výhodné zamestnanie. Baťa bol totiž veľkorysý a spravodlivý človek a všetci jeho zamestnanci, vrátane mojich rodičov, ktorí neskôr u neho tiež začali pracovať, ho mali veľmi radi. Aj v Bošanoch postavil domy pre svojich zamestnancov. Sú to typické domy s vonkajším tehlovým povrchom, svojou typizáciou podobné domom v Zlíne a Partizánskom. Pre nás, ktorí sme tieto domy získali, to bola úžasná vec, doslova zázrak. Veď v tých časoch ešte niektorí ľudia, čo bývali vo vtedy obvyklých dedinských domoch, nemali taký komfort, ako sme mali my – baťovci. Mali sme v byte teplú vodu, kúpeľňu s vaňou a sprchou, jednoducho žili sme trocha pohodlnejšie a kvalitnejšie ako predtým, než prišiel do Bošian Baťa.

Stala sa nám aj takáto príhoda. Otec našej starenky býval asi osemnásť kilometrov od Bošian, v Norovciach. Mal už deväťdesiatpäť rokov a jedného dňa sa stratil. V jeho bydlisku samozrejme nastal poplach. O niekoľko hodín u nás niekto zaklopal na dvere. Bol to tento „stratený“ dedko, ktorý s absolútnym pokojom oznámil, že sa k nám prišiel okúpať, lebo vraj my máme takú vynikajúcu vaňu, teplú vodu, sprchu a oni doma sa musia umývať v lavóroch.

Spomeniem ešte niekoľko zaujímavostí, ktoré súvisia s pôsobením Tomáša Baťu v Bošanoch. Nielenže dal pre svojich zamestnancov postaviť domy, ale v okolí týchto domov dal vybudovať

aj krásny, čistý a udržiavaný park, s chodníkami a lavičkami, aby okrem kvalitného bývania bolo aj kvalitné a pekné okolie. Samozrejme, ľudia boli zvyknutí chovať si nejaké domáce zvieratká a mnohí z nich si zhotovili ohrádky, chlieviky, miesta pre sliepky, husi a podobne, v ktorých tie zvieratká chovali. Spravili to s dobrým úmyslom. Keď to však pán Baťa pri náhodnej kontrole kolónie a parku pri domoch videl, čudoval sa, prečo si ľudia takto kazia životné prostredie. Obyvatelia domov mu vysvetľovali, že sliepky chovajú preto, lebo takto vraj prídu veľmi jednoducho k vajíčkam a nemusia ich kupovať. Baťa ihneď zareagoval a svojmu tajomníkovi prikázal vypočítať, koľko ušetrí jeho zamestnanci tým, že majú vlastné domáce vajíčka a nemusia ich nakupovať v obchode. Zistené sumy boli pripísané k výplatám týchto jeho zamestnancov. Dostali však samozrejme podmienku, že všetky tie svoje „výtvory“ – ohrádky, chlieviky a podobne, budú musieť do troch týždňov zlikvidovať. Tak sa aj stalo a v Baťovej kolónii bol opäť poriadok. Park bol vyčistený, so zeľnou a upravenými chodníkmi.

Baťa bol veľkorysý. Mnoho vecí, ktoré súviseli s jeho veľkorysťou, som na vlastnej koži skúsil aj ja, ale mnohé viem z rozprávania môjho otca. Veľmi sme sa tešili, keď prichádzali Vianoce. Aj pre malých, aj pre veľkých to bol dôvod na radosť, pretože Baťa pamätal na svojich zamestnancov a každý zamestnanec si mohol vybrať niektorú z látok, či už na ušitie

pánskeho obleku alebo dámskych šiat, a dostal ju ako darček k Vianociam. Okrem toho viem, že otec a aj mama doniesli každý jednu hus. Mali sme ich na prilepšenie a ako vianočnú pochúťku. Baťa dal natlačiť v zahraničí, väčšinou v Kanade, zaujímavé knižky pre deti, ale aj pre dospelých, a tieto sme dostávali ako darčeky pod stromček. Moja obľúbená knižka, ktorú som vtedy takto dostal, sa volala *Smelý zajko v Afrike*. Pre nás deti to bolo niečo neobyčajné, to nikde inde v okolitých dedinách deti nemali.

Baťa bol veľmi rozumný a vynikajúci ekonóm a organizátor. Otec spomínal príhodu o tom, ako sa vo fabrike vylepšovali výrobné procesy. Pri lúhovaní sa kože najprv namáčali v určitých roztokoch, aby sa ľahšie opracovávali a aby sa z nich dali odstrániť štetiny alebo kravská srst'. Toto sa robilo na dvoch rozličných miestach. Baťa prišiel a pozeral sa, ako na jednom mieste tieto ťažké kože – veď išlo o celé kože stiahnuté z veľkých zvierat a navyše boli aj mokré – musel zamestnanec vytiahnuť z toho kúpeľa, ak to môžem takto nazvať, a niekoľko metrov ich musel prenášať k stroju, ktorý potom povrch koží opracovával. Baťa sa čudoval, prečo to takto prenášajú a prečo to nie je zariadené tak, aby keď nebola tak ďaleko od stroja na opracovávanie koží. Jeden z jeho zamestnancov Baťovi povedal: „Ja som to majstrovi aj navrhoval, ale on nás radšej nechal takto to vláčiť a natahovať sa s týmito kožami.“ Na prekvapenie všetkých Baťa okamžite rozhodol,

že zamestnanec, ktorý vec navrhol, bude od toho okamihu majstrom, a ten majster, ktorý to nechcel povoliť, pôjde pekne do výroby. Boli to zaujímavé Baťove riešenia, ale takých bolo viac, pretože on chcel, aby jeho zamestnanci poctivo a kvalitne pracovali a pritom sa nestali otrokmi. Skrátka, Baťa bol nielen veľký podnikateľ, ale aj spravodlivý, múdry a dobrý človek. Keď som ja sám neskôr začal podnikáť, usiloval som sa mnohé veci z toho využiť pre svoju podnikateľskú činnosť a snažil som sa správať, pracovať a žiť tak, ako to robil Tomáš Baťa s našimi predkami vo svojej fabrike.

Rodina Bergerovcov bola dosť rozvetvená. Pokiaľ viem, predkovia tejto rodiny pochádzali z oblasti francúzsko-nemeckých hraníc a v istom období sa presídlili do oblastí, v ktorých dnes žijeme my. Nedaleko môjho rodiska, na Klíži, svojho času žil pán učiteľ Berger. Volali ho Pali báči. Veľmi rozumný človek, vynikajúci učiteľ a organizátor, ktorý bol vždy tam, kde bolo treba pomáhať, organizovať, zvelaďovať obec a podobne. Keď sme sa rozprávali s tamojšími obyvateľmi, hovorili, že učiteľ Pali báči, richtár a pán farár boli vždy najdôležitejšie osoby, ktoré v obci všetko riadili. Tí nepotrebovali mať okolo seba poslancov, pretože s ľuďmi tak či tak veľmi dobre komunikovali, a keď bolo treba, dôkladne sa s nimi poradili.

V Topoľčiankach bol veľmi známy aj správca kaštiela. Bolo to svojho času letné sídlo prvého

československého prezidenta Tomáša Garrigua Masaryka, ktorý tam rád chodieval. Správca topoľčianskeho kaštieľa, ktorý bol strýkom môjho otca, bol dobrým priateľom pána prezidenta. Pán prezident ho mal veľmi rád a vždy, keď chcel niekam ísť, brával tohto môjho predka so sebou. Ten mu nachystal pekný koč a koníky, ktoré v Topoľčiankach vždy mali, a pána prezidenta vozil, kam bolo treba.

Obaja, pán prezident i tento otcov strýko, boli vášniví poľovníci. Boli to však poľovníci nie toho typu, ako poznáme niektorých dnes. Takých ja nazývam odstreľovači, lebo sú to ľudia, ktorí si potrebujú skúsiť, či vedia dobre namieriť, či majú dobrú zbraň, prípadne berú poľovníctvo ako zábavu so spoločnosťou, ktorá sa na poľovačke zide. Títo dvaja spomínaní boli dušou a telom poľovníci, to znamená, že mali radi zvieratá, starali sa o ne, v zime ich dokrmovali a robili aj ochranu lesnej zveri, čiže mali pozitívny vzťah k prírode všeobecne. Viem, že keď mal prísť prezident Masaryk do Topoľčianok na návštevu, už vopred bol nachystaný program, kam pôjdu poľovať, pretože on to mal veľmi rád a ten náš príbuzný mu presne povedal: „Pán prezident, asi o hodinku uvidíme, ako tadiaľto prejde líška so svojimi mladými líšťatami, potom prejdeme na vedľajšiu lúku a tam čo nevidieť uvidíme pasúce sa srnky.“ Tak vlastne spoznávali okolie Topoľčianok. Strýko môjho otca poznal všetko, čo sa v tej hore a na prilahlých lúkach deje, ktoré zvieratká kde žijú a ako im po-

môcť, ak treba. Jedného dňa sa rozhodol, že neďaleký nezalesnený kopček vysadí stromami a skutočne tam veľmi často pracoval aj so svojimi príbuznými. A tak je dnes kopec porastený krásnymi mohutnými stromami a stal sa z neho kus lesa na úžitok ľuďom i zvieratám. Je to pekná spomienka a teší nás, keď vidíme, že o túto prírodnú krásu sa pričínal človek z nášho rodu.

Z rodiny spomeniem ešte jedného člena – strýka Paľa. Bol to brat môjho otca. Bol starým mládencom. No a bol to človek, ktorý sa rád zabavil. Bol poľovník a niekedy povystrájal aj veci, ktoré veru robiť nemusel. Raz prišiel domov na motorke celý dobitý, doráňaný a mama mu hovorí: „Čo si taký zničený, zmorený a krvavý? Preboha, čo si spravil?“ On odpovedal: „Ja nič, ale ten hlupák čo tam má tie rampy dvíhať, mi ich nezdvihol, a tak som rampy polámal.“ Takéto veci on, bohužiaľ, stváral. Keďže bol starým mládencom, asi sa potreboval dať ako vyžiť. Vtedy už Baťa nebol v bošianskej fabrike a strýko bol šéfom stráže celého objektu a niekedy mal aj prácu na vrátnici, kde kontroloval príchody a odchody ľudí z fabriky. Mali nad sebou nejakého zlomyseľného nadriadeného, ktorý kontroloval, či strážnici dodržiavajú pravidlá ochrany fabriky. Aj v noci totiž museli niekoľkokrát obísť celú fabriku, prejsť popri plote a dostaviť sa na určité stanovišťa, aby ochrana fungovala. Strýka už hnevalo, že ten človek tak zlomyseľne išiel po nich a stále sa usi-

loval nachytať ich pri porušení pravidiel stráženia. Jedného dňa sa tento hlavný kontrolór rozhodol, že pôjde skontrolovať strážnika a práve slúžil môj strýko. Strýko bol práve na obchôdzke a zbadal, že niekto prelieza plot a snaží sa dostať do areálu fabriky. Spoznal v ňom svojho nadriadeného. Strýko Paľo vytiahol pištoľ, v nočnej tme namieril a zvolal: „Ani sa nepohni! Zostaň tam, lebo ak sa čo i len pohneš, ja do teba strelím. Nevieš, kto si, neviem, čo si.“ Dotyčný videl, že to nie sú žarty, a tak na tom plote zostal až do rána a celý premrznutý čakal. Odvtedy už zrejme k strážnym službám fabriky nebol taký neprajný a zlostný.

S mojimi súrodencami Petrom a Želmírkou sme vždy žili v pokoji, láske a vzájomnom porozumení. Peter a ja sme boli od Želmírky starší a musím konštatovať, že Peter bol o čosi živší ako ja, ja som bol skôr vážny. Dalo by sa povedať, že Peter bol športovo založený, dokázal vyliezť na každý strom a neraz hrozilo nebezpečenstvo, že spadne. A naozaj, raz sa s kamarátmi rozhodli súťažiť, ktorý z nich vylezie na najvyšší topol a ktorý z nich sa dostane najvyššie. Náš Peter síce vylezol najvyššie, ibaže keď už bol hore, zlomil sa pod ním konár a on spadol. Ako padal, niektoré konáre jeho pád pribrzdili, a hoci to bol strmý pád, našťastie to prežil. Keď ležal na zemi, vyzeralo to s ním dosť zle, ale vtedy niekto z prizerajúcich sa povedal: „Veď už ide aj pani Bergerová...“ – čiže naša mama. Keď to Peter začul, ako keby

ho niekto vystrelil, vyskočil na nohy a utekal preč. Dobre on vedel, že bude zle od mamy, pretože naša mama bola prísna vychovávateľka. Bola prísnejšia ako otec a to možno aj vtedy Petra uzdravilo, keď hneď tak zutekal. Bol síce dosť doráňaný, ale nakoniec všetko dobre dopadlo.

Sestra bola mladšia. Keď sa narodila, my sme už boli odrastenejší, a radi sme sa o ňu starali. A aj rôzne iné povinnosti sme si medzi sebou navzájom delili. Napríklad kto pôjde po mlieko k súkromnému gazdovi, čiže raz jeden, raz druhý. Mlieko sme nosili v kanvičke, no a keď bol po mlieko Peter, vždy bolo otázne, koľko z neho donesie domov. Stalo sa, že sa mu mlieko vylialo a rukami ho vyberal z trávy a dával späť do kanvičky. Tak ho aj doniesol domov, a keď mama z toho mlieka chcela variť, s hrôzou zistila, že sa už piť nedá. Po mlieko sme však chodili radi, pretože gazdovia mali veľa zvieratiek. Tešili sme sa, keď sme videli malého koníka alebo kravičku, videli sme, ako sa mliečko získava, a nemali sme také problémy ako nedávno otec malého chlapca, môj dobrý priateľ. Vravel mi, že sa ho syn spýtal: „Tati, a z čoho sa vyrába mlieko?“ Toto všetko sme ovládali a boli sme takto spojení s prírodou a vôbec so životom v tejto oblasti.

Keď bola naša sestra Želmírka maličká, obaja sme ju radi chodili kočikovať. A to len preto, že sme mali zábavu aj my, keď sme kočík so Želmírkou spúšťali z menších briežkov. Ba raz sme sa dokonca roz-

hodli, že pôjdeme na veľký kopec. Neďaleko Bošian na poli taký kopec bol. Kočík sme zo samého vrchu spúšťali dolu. Hoci sa nič nestalo, mali sme šťastie, že toto naše počínanie nevidela naša mama. To by bolo pre nás veľmi zle dopadlo.

Vrcholom môjho detstva bolo poznanie, že som veľmi miloval Pána Ježiša. Keď som bol už väčší a neskôr ako dospelý som rozmýšľal nad tým, kde sa to vo mne, v malom dieťati, mohlo zobrať, že som mal tak rád nášho Vykupiteľa. Veril som, že je dobrý a že nám pomôže a bol som o tom presvedčený. Naš otec musel raz ísť na veľmi ťažkú a náročnú operáciu do Ružomberka do tamojšej nemocnice. Vtedy však boli takéto operácie rizikové a pre pacienta do istej miery nebezpečné, pretože nemocnice v tých časoch nemali také technické medicínske vybavenie ako dnes. Viacerí známi nám vtedy i jemne naznačovali, že nie je celkom isté, či sa otec po takej zložitej operácii vráti domov živý a zdravý. Samozrejme, že sme boli z toho vyplašení a spolu s mamou a Petrom sme sa každý večer v kuchyni pred krížom za neho modlili a prosili sme Všemohúceho, aby to všetko dobre dopadlo. Ja jediný som neplakal, Peter s mamou plakali. Presviedčal som ich: „Nebojte sa. Ja to viem. Pán Ježiš je taký dobrý a pomôže nám. Pomôže aj nášmu otcovi a všetko bude v poriadku.“ Mal som naozaj istotu, že to dobre dopadne, keď za to takto prosíme. No neviem, ako je to možné. Mal som dobrý pocit blízkosti k nášmu Spasiteľovi.

Chodieval som miništrovať. To však ešte spomeniem v ďalších kapitolách. V tých časoch bol hlavný oltár v rímskokatolíckych kostoloch na čelnej strane kostola, to znamená, že kňaz bol k veriacim, ktorí sedeli v laviciach v kostole, otočený chrbtom. Ja som veľmi rád išiel miništrovať, pretože som si hovoril, že prvý tam na oltári je Pán Ježiš. Najbližšie otočený tvárou k nemu je pán farár. Ale ja, ako miništrant, som hneď druhý v poradí za ním, pretože som bol tiež tvárou otočený k oltáru. To ma robilo šťastným. Tak som vtedy vnímal, že mám blízko k nášmu Pánovi. Až neskôr, keď som už bol väčší, takmer dospelý, som si vravieval: „Kde sa nabrala takáto pevná viera v nášho Pána Boha?“ Bol som malý chlapec a takto som uvažoval.

S najväčšou úctou som vždy prichádzal do kostola a považoval som to za stretnutie s Bohom a Boh mi dal pocítiť, že je pri mne. Po celý život som tento pocit nestratil. Všetko to, čo som dosiahol, je aj vďaka tomu, že som tomuto pocitu, tomuto presvedčeniu, tejto viere v Božiu prozreteľnosť dôveroval a zostal jej vždy verný.

Spomínaná operácia nášho otca v nemocnici v Ružomberku nakoniec dopadla dobre a otec bol po celý život veľmi čulý a pracovitý. Naši starí rodičia mali jeden malý pozemok v Bošanoch a otec raz povedal, že postaví pre nás všetkých dom. Bolo priam neuveriteľné, že si na to trúfa. Prirodzene, že v niektorých súrnych prípadoch počítal aj s pomo-

cou svojich známých a priateľov. Ja som vždy prichádzal na ten pozemok a so záujmom som sledoval, čo sa na stavbe deje. Väčšinou som bol šokovaný, čo otec dokázal, ako to postupne budoval, ako si porobil všetky práce, na ktoré sám stačil. Nakoniec stavbu domu aj so všetkými úpravami a montážou napríklad schodísk a rôznych iných zariadení sám zvládol. Dožil sa pekného veku deväťdesiatdva rokov.

V súvislosti s jeho aktivitami a s jeho obdivuhodnou pracovnou vytrvalosťou si spomínam na jeden moment. Raz, keď som prišiel domov, mi susedia vravia: „Pán Berger. Robte niečo s tým vaším otcom.“ Vtedy mal deväťdesiat rokov. Ja sa pýtam: „Prečo?“ „Veď on minule behal po streche bez zaistenia, bez dajakých zábran a opravoval strechu. Vymieňal rozbité škridlice.“ No, taký bol náš otec. Pracovitý, smelý, odvážny. Domnievam sa, že tieto vlastnosti získal, keď v posledných rokoch robil tesára na veľmi vysokých stavbách, na chladiacich vežiach elektrární, na vežiach pre obilné silá a na rôznych iných výškových budovách. Klobúk dolu pred tým, čo aj v tomto smere náš otec dokázal.